

სამოქალაქო საპროცესო სამართლის, გაკოტოვების სამართლისა
და სამართლის ისტორიის პრეპლანები

၂၀၁၆ ခေါင်ပါန္တလွှာ

ადვოკატი.

პარტიონის სამართლებრივი
ედგრეარეობა შპს-ის გაკოტოვბისას
(შედარებითი ანალიზი)

1.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს) წარმოადგენს საწარმოთა შორის ყველაზე გავრცელებულ სამეწარმეო საზოგადოებას. სამოქალაქო ბრუნვაში მისი მონაწილეობის სიხშირე განაპირობებს აგრძოვე მის ლაქო ბრუნვაში მისი მონაწილეობის სიხშირე განაპირობებს აგრძოვე მის მომეტებულ რისკს სამოქალაქო ბრუნვაში. შესაბამისად, ამ სამართლებრივი ფორმის საზოგადოება უფრო მეტად ხვდება გაკოტრების ურთიერთობის მონაწილე, როგორც ვალაუვალი მოვალე.

შპს კაპიტალური საზოგადოებაა, რაც იმას ნიშავს, რომ საზოგადოების პარტნიორების მონაწილეობა დაფუძნებულია მათ მიერ საზოგადოების საწევ- კარტნიორების ს მონაწილეობა დაფუძნებულია მათ მიერ საზოგადოების საწევ-

2.

ამრიგად, გარეგნულად ისე ჩანს, თითქოს შპს-სთან ერთად ძირი ვარტინი-ორიც თავისი შესატანით მონაწილეობს საზოგადოების კრედიტორების (მათ შორის გაყოფრების კრედიტორების) მოთხოვნების დაგმაყოფილებაში. ხოლო

¹ Jaeger, Ernst/Lent, Friedrich/Weber, Friedrich: Kommentar zur Konkursordnung, 8. Auflage, Berlin 1958, §8207, 208 Anm. 37, 22, 723.

პარტნიორს უშეალოდ არ წარმოქმნა მოთხოვნები შპს-ის მიმართ. რაც შეეხება უკვე განხორციელებულ შესატანს, შპს-ის გაკოტრებისას იყი, უმრავლეს შემთხვევაში, პარტნიორისათვის დაკარგულია, გარდა იმ შემთხვევისა, თუკი გაკოტრების წარმოების დასრულების შემდეგ საზოგადოებას დარჩება რაიმე ქონება (რაც მეტად საეჭვოა), რომელიც გაუნაწილდებათ პარტნიორებს თავიანთი წილების შესაბამისად.

შპს-ის პარტნიორი შეიძლება იმავდორულად მოგვევლინის ასევე საზოგადოების კრედიტორადაც. ამას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც შპს-ას და პარტნიორს შორის არსებობს რაიმე სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგება, მაგალითად, სესხის, ქირავნობის, ნასყიდობის ხელშეკრულება. შპს-სთან გარიგებაში მყოფი პარტნიორი საზოგადოების მიმართ წარმოადგენს მესამე პირს. თუკი შპს-მარტნიორის შეასრულა თავისი ვალდებულება ამ პარტნიორის მიმართ, მაშინ იგი იქცევა შპს-ის კრედიტორად თავისი მოთხოვნიდან გამომდინარე, კერძოდ, მას წარმოემობა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. შპს-ის ქონებაზე გაკოტრების წარმოების გახსნის შემთხვევაში, პარტნიორის მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებაზე შეიძლება გაცხადებული იქნეს როგორც გაკოტრების მოთხოვნა.

შპს-ის პარტნიორს მაშინაც არ ესპობა საზოგადოებასთან გარიგებაზე დაფუძნებული მოთხოვნა, როცა იგი შპს-ის ერთადერთი ან გაბატონებული პარტნიორია (Kapitalerzettender Gesellschafterdarlehen). გაბატონებულ პარტნიორად ყოფნა ნიშნავს, გარკვეული გარემოებებიდან გამომდინარე, შპს-ის

საწესდებო კაპიტალის 51% ან მეტი წილის ფლობას. სამწუხაროდ, ჩვენს სამეწარმეო პრაქტიკაში დღესაც ბატონობს მოსახრება, რომ კაპიტალური საზოგადოების ერთადერთი ან გაბატონებული პარტნიორი (აქციონერი) მოცემული საზოგადოების მესაკუთრეა, შესაბამისად, ასეთი პარტნიორი (აქციონერი) საზოგადოების ქონებას განიხილავს როგორც საკუთარს და მიაჩნია, რომ ამ ქონების განკარგვა მას თავისუფლად შეუძლია. ასეთი მოსაზრება, რა თქმა უნდა, არ შეესაბამება კერძო სამართლის არსს. კერძო სამართალში ერთმანეთისაგან გამიჯნულია სხვადასხვა კერძო სუბიექტების ქონება და პასუხისმგებლობა. გამონაკლის ადგილი აქვს მხოლოდ მაშინ, როცა კანონი პირდაპირ ადგენს სუბიდიურ პასუხისმგებლობას ან თვითონ სუბიექტის სამართლებრივი ფორმა უშვებს ერთი სუბიექტის ქონებრივ პასუხისმგებლობას მეორე სუბიექტის ვალდებულებებზე (მაგალითად, სპს და მისი პარტნიორი).

კაპიტალური საზოგადოება (შპს, სს და სხვ.) და მისი პარტნიორი (აქციონერი) წარმოადგენს ორ სხვადასხვა კერძო სუბიექტს, ერთმანეთისაგან აშეარად გამოჯნული ქონებითა და ერთმანეთისაგან მეცნად განსხვავებული ქონებრივი პასუხისმგებლობით. ისევე როგორც პარტნიორის (აქციონერის) პირადი ქონება არ შეიძლება მიექცეს გადასახლევინებლად შპს-ის ან სს-ის კრედიტორების სასარგებლოდ, ასევე საზოგადოების კუთვნილი ქონება არ დაექვემდებარება აღსრულებას პარტნიორის (აქციონერის) კრედიტორების სასარგებლოდ. ამრიგად, სამეწარმეო სამართალშიც მკვეთრი მიჯნაა დადებული ამ ორი სხვადასხვა

სუბიექტის ქონებასა და პასუხისმგებლობას შორის. ერთადერთ ან გაბატონებულ პარტნიორს კაპიტალურ საზოგადოებაში აქვს საკუთრების უფლება მხოლოდ თავის წილშე. წილის ფლობა კაპიტალურ საზოგადოებაში ანიჭებს პარტნიორს (აქციონერს) სხვადასხვა უფლებას, რომლითაც ექმნება მას, ერთი მხრივ, მატერიალური სარგებლის (მაგ., დივიდენდის, აგრეთვე ლიგვიდაციის შედეგად დარჩენილი ქონების) მიღების შესაძლებლობა და მეორე მხრივ, აღიჭურვება იგი მოთხოვნებით მესამე პირების წინააღმდეგ (მაგ., საზოგადოების დარექტორის მიმართ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა). ამრიგად, წილი (თუნდაც 100%) როგორც უფლება, წარმოადგენს პარტნიორის არამატერიალურ ქონებრივ სიგეთეს კაპიტალურ საზოგადოებაში, რაც სრულებითაც არ ნიშნავს მის საკუთრების უფლებას აღნიშნული საზოგადოების ქონებაზე. პარტნიორის (აქციონერის) ეს საკუთრება (წილი, აქცია) არ არის ჩართული საზოგადოების ქონებაში და იგი არ შეიძლება მიქცეული იქნეს საზოგადოების კრედიტორების სასარგებლოდ. ხოლო თავად პარტნიორს (აქციონერს) შეუძლია თავისი წილი (აქცია), როგორც მისი საკუთრება, გასხვისოს საზოგადოების წესდებით დადგენილი წესით.

საზოგადოებასთან გარიგებაზე დაფუძნებული პარტნიორის მოთხოვნა შპს-ის მიმართ განიხილება როგორც კრედიტორის ჩეკულებრივი მოთხოვნა. დაუშვებელია პარტნიორის მოთხოვნის იგნორირება სხვა კრედიტორების მოთხოვნებთან შედარებით იმის გამო,

რომ იგი – მოვალე შპს-ის პარტნიორია. გერმანული სამართალი მხოლოდ განსაზღვრული პირობების არსებობისას უშვებს პარტნიორის მოთხოვნის უკან გადაწევას კრედიტორთა რანგში, კერძოდ მაშინ, როდესაც პარტნიორი სესხს აძლევს შპს-ს. ზოგიერთი ავტორი გერმანულ ლიტერატურაში გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ საზოგადოებისათვის სესხის მიცემა თავისი პრაქტიკული შედეგების მიხედვით უთანაბრდება პარტნიორის შესრულებას საზოგადოების მიმართ, რის გამოც, იგი განხილული უნდა იქნეს როგორც შესატანის შეტანა (ე.წ. „დაფარული შესატანა“)¹. ხოლო შპს-ის გამოტრებისას ამ შესატანს (ანუ სესხს), რომელიც უკვე ჩართულია გასანაწილებელ მასაში, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, მხოლოდ მას შეძეგ, დაუბრუნებენ პარტნიორს, როდესაც დაკმაყოფილდება სხვა კრედიტორთა მოთხოვნები და გასანაწილებელ მასაში დარჩება რაიმე ქონება.

გერმანული სამართალი არ ითვალისწინებს პარტნიორის მოთხოვნების დაგმაყოფილების შესაძლებლობას იმ შემთხვევებში, როცა პარტნიორი შპს-ს სესხს მისცემს საზოგადოების კონომიკური კრიზისის პერიოდში, ნაცვლად საკუთარი კაპიტალის მიცემისა. გერმანულ ლიტერატურაში ასეთ სესხს „პარტნიორის კაპიტალშემცვლელ სესხს“ (Kapitaler-setzender Gesellschafterdarlehen) უწოდებენ. პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხის შესახებ დეტალურად ქვემოთ გვექნება საუბარი. აქ მხოლოდ ის უნდა აღინიშნოს, რომ კაპიტალშემცვლელი სესხის მიცემისას პარტნი

¹ Jaeger/Lent/Weber, §§207, 208 Anm. 38, გვ. 725.

ორის მოთხოვნის გაუთვალისწინებლობას საფუძვლად უდევს შპს-ის გარმანული კანონი, რომელიც პირდაპირ კრძალავს პარტნიორზე შპს-ის ქონებიდან რაიმეს გადახდას¹. ამ აკრძალვაში ხვდება აგრეთვე პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხი, რომელსაც ასეთ შემთხვევაში განიხილავენ როგორც კრედიტორების წინაშე შპს-ის პასუხსავებ კაპიტალს. ამრიგად, თუ შპს-ის კრიზისის პერიოდში, მაგრამ გაყოტრების საქმის წარმოების გახსნამდე, შპს პარტნიორს სესხს უკან დაუბრუნებს, მაშინ გაყოტრების წარმოების გახსნისას გაყოტრების მმართველს უფლება აქვს, მოითხოვთ პარტნიორისაგან მისთვის გადახდილი თანხის უკან დაბრუნება². თვითონ პარტნიორს კი მისთვის სესხის დაუბრუნებლობისას არა აქვს უფლება, თავისი მოთხოვნა გაყოტრების გახსნილ წარმოებაში განაცხადოს როგორც საგაყოტრებო მოთხოვნა.

შპს-ის პარტნიორს შეიძლება წარმოეშვას მოთხოვნა საზოგადოების მიმართ აგრეთვე თავისი პარტნიორობიდან გამოიყიდანარე. ეს შეეხება, უპირველესად, მოთხოვნებს წინა წლის ბოლოს დარჩენილი მოგების განაწილებისა და დამატებითი შესატანების უკან დაბრუნების მოთხოვნებს. მაგრამ შპს-ის გაყოტრების დროს დაუშვებელია პარტნიორის ამ მოთხოვნების დაკმაყოფილებაც. ეს იმას ნიშნავს, რომ შპს-ის გაყოტრების პერიოდში პარტნიორებს შორის მოგების განაწილება გამოირიცხება. რაც შეეხება დამატებითი შესატანების უკან დაბრუნებას,

ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება მიღებული ჰქონდეთ პარტნიორებს მანამდე, ვიდრე შპს-ის ქონებაზე გაიხსნებოდა გაყოტრების წარმოება. შპს-ის კანონი მხოლოდ იმ შემთხვევაში უშვებს გადახდილი დამატებითი შესატანების უკან დაბრუნებას პარტნიორებზე, თუ ისინი არ არიან აუცილებელი ძირითად კაპიტალში წარმოშობილი ზარალის დასაფარავად³. თუკი მათი დაბრუნებით ძირითადი კაპიტალი შეიძლება დაზარალდეს, მაშინ ასეთი გადახდაც, თავისთავად, გამოირიცხდა, ხოლო პარტნიორს საზოგადოების გაყოტრებისას აღარ წარმოეშობა მათი დაუბრუნებლობის გამო საგაყოტრებო მოთხოვნა.

პარტნიორის აღნიშნული მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობა ასევე პირდაპირ გამოიმდინარეობს შპს-ის გერმანული კანონიდან, რომელიც კრძალავს საზოგადოების ქონებიდან პარტნიორებზე რაიმეს გადახდას⁴. თავის მხრივ, ასეთ აკრძალვას საფუძვლად უდევს საწესდებო კაპიტალის შენარჩუნების აუცილებლობა. აღნიშნული ნორმა კრედიტორთა ინტერესების დაცვითა ნაკარნახევი. ამიტომ პარტნიორის მოთხოვნები შპს-ის მიმართ არ მიიჩნევა შპს-ის გაყოტრებისას თანაბარუფლებიან საგაყოტრებო მოთხოვნებად, მათ გადაანაცვლებენ საზოგადოების სხვა დანარჩენი კრედიტორების მოთხოვნებზე უკან⁵. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მასის განაწილებისას პარტნიორი-კრედიტორები შეიძლება საერთოდ დაკმაყოფილების გარეშე დარჩნენ.

¹ GmbHG, §30.

² GmbHG, §31.

³ GmbHG, §30, აბზ. 2.

⁴ GmbHG, §30, აბზ. 1.

⁵ Jaeger/Lent/Weber, §§207, 208 Anm. 40, გვ. 729.

საინტერესოა საკითხი, წარმოშობა ოუ არა პარტნიორს შესატანის უკან დაბრუნების მოთხოვნა საწესდებო კაპიტალის შემცირების შემთხვევაში. საწესდებო კაპიტალის შემცირებისას პარტნიორებს გადაუცემათ კაპიტალის ნაწილი. ამ დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როდის არის მიღებული გადაწყვეტილება კაპიტალის შემცირების შესახებ, საზოგადოების ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში თუ ასეთი კრიზისის დადგომამდე. თუ გადაწყვეტილება მიღებული იქნა საზოგადოების ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში, მაშინ პარტნიორი ვერ მოითხოვს შესატანის უკან დაბრუნებას და შესაბამისად, შპს-ის ქონებაზე გაყოტრების წარმოების განხსნის შემთხვევაში მისი მოთხოვნა, არ განიხილება როგორც საგაყოტრებო მოთხოვნა. ეს ნაკარნახევია შპს-ის სხვა გარეშე კრედიტორების ინტერესების დაცვით. ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში საწესდებო კაპიტალის შემცირების შედეგად, თავისთავად, მცირდება შპს-ის პასუხსა-გები ქონებაც, რომელიც ჩვეულებრივ შემთხვევაში უნდა წარიმართოს კრედიტორების დასაკაფიფოლებლად. ხოლო საწესდებო კაპიტალის შემცირების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებით პარტნიორებს სურთ, დაასწრონ შპს-ის გარეშე კრედიტორებს და მიიღონ საზოგადოების ქონება მათზე უფრო ადრე.

საწესდებო კაპიტალის შემცირებისას კრედიტორთა ინტერესების დაცვის გარანტიები მოცემულია თვით კანონში. მაგალითად, შპს-ის გერმანული კანონი უშეებს პარტნიორებზე

შემცირებული კაპიტალიდან მათი კუთვნილი თანხის გადახდას, თუკი სახეზე იქნება საწესდებო კაპიტალის შემცირების წინა პირობები, როგორებიცა: პარტნიორთა სათანადო გადაწყვეტილების არსებობა, მიღებული გადაწყვეტილების გამოქვეყნება, კრედიტორების საზოგადოებულო გამოხმაურება, გადაწყვეტილების მოწინააღმდეგ კრედიტორების დაქმაყოფილება და სხვა¹. ქართული სამეწარმეო სამართალი საწესდებო კაპიტალის შემცირებისათვის ითხოვს ისეთი პარობების შესრულებას, როგორიცა: ცვლილების შეტანა საზოგადოების წესდებაში და მისი შესაბამისი რეგისტრაცია სამეწარმეო რეესტრში².

პარტნიორს წარმოეშობა შესატანის უკან დაბრუნების მოთხოვნა, თუ ეკონომიკური კრიზისი საზოგადოებას დაუდგა მას შემდეგ, რაც მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება საწესდებო კაპიტალის შემცირების შესახებ რომლის დროსაც კრიზისის ამოცნობა პარტნიორებისათვის შეუძლებელი იყო. შპს-ის გაყოტრებისას პარტნიორის მოთხოვნა მიიღებს ჩვეულებრივი საგაკოტრებო მოთხოვნის სტატუსს და იგი თანაბრად დაქმაყოფილდება სხვა საგაყოტრებო მოთხოვნებთან ერთად.

3.

შპს-ის გაყოტრებისას მნიშვნელოვანია საზოგადოებისა და მისი პარტნიორის ფინანსური ურთიერთობის გარევევა. ამ დროს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა პარტნიორის მიერ შპს-სთვის ფულადი სახსრების მიცემას. ამ დროს საინტერესოა, რამდენადაა შპს-ის პარტნიორი თავისუფალი თავისივე საზოგადოებისათვის საკუ-

¹ GmbHG, §58, აბზ. 1.

² „მეწარმეთა შესახებ“ კანონი, მუხ. 3.3., აბზ. 2.

თარი სახსრების მიცემაში. კერძოდ, როდის და რა ფარგლებში შეუძლია მას გამოიჩინოს ასეთი “გულისხმიერება” და რამდენად მიზანშეწონილია, რომ პარტნიორის ფულით აღიჭურვოს საზოგადოება, რომლისთვისაც იგი მაინც უცხო კაპიტალად განიხილება.

ჩვეულებრივ, პარტნიორს შეუძლია, ნებისმიერ დროს, მისცეს შპს-ს საკუთარი ფული, რომლის (როგორც სესხის) უკან დაბრუნებაც მას ნებისმიერ დროს შეუძლია მოითხოვოს. აქ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დროის პერიოდს. თუკი პარტნიორი სესხს მოითხოვს და უკან დაიბრუნებს შპს-ის ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში, ამან შეიძლება გამოიწვიოს საზოგადოების გაკოტრება და შედეგად – მისი გაუქმება. ამიტომ მნიშვნელოვანია თავად პარტნიორის დამყიდებულება მიცემული ფულადი სახსრებისადმი. თუ პარტნიორი შპს-სთვის ფინანსურ დახმარებას გადაწყვეტს კრიზისის დადგომის შემდეგ, მაშინ მან, როგორც “წესიერმა მეწარმემ”, უნდა მისცეს მას მხოლოდ საკუთარი კაპიტალი და არა უცხო კაპიტალი¹⁰. საზოგადოებაში შესული კაპიტალი ყოველთვის უცხო კაპიტალია, თუ იგი სესხის სახით არის მიღებული. სესხი კი მეცნად დაბრუნებადია. თუკი პარტნიორი შპს-ის კრიზისის პერიოდში საკუთარი კაპიტალის მაგივრად მისცემს შპს-ს ფულს, მაშინ საქმე გვექნება განსა-

კუთრებული სახის სესხთან. ასეთი სესხი შპს-სთვის განიხილება არა როგორც უცხო კაპიტალი, არამედ – როგორც საკუთარი კაპიტალის შემცვლელი სესხი. ასეთი სესხის დაბრუნება არ შეიძლება მოითხოვოს პარტნიორმა საზოგადოების გაკოტრების დროს. გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში და მართლმსაჯულებაში ასეთ სესხს პარტნიორის საკუთარი კაპიტალის შემცვლელ სესხს (Eigenkapitalersetzender Gesellschafterdarlehen) უწოდებენ (მოყლედ: “პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხი”). ფუნქციონალურად აქ საქმე გვაქვს საკუთარი კაპიტალის შეცვლასთან, ხოლო ფორმალურად - სესხთან².

პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხი გერმანიაში სამართლებრივად მოწესრიგდა 1980 წელს მიღებული შპს-ის კანონის (GmbHG) საკანონმდებლო ნოველით, როდესაც აღნიშნულ კანონში შეტანილ იქნა დამატებით ორი მუხლი: §32ა და §32ბ³. აღნიშნული საკანონმდებლო ნოველა გაკოტრების გერმანულ სამართალშიც აისახა. კერძოდ, გაკოტრების 1877 წლის დებულებაში დამატებულ იქნა ახალი (ანალოგიური ნუმერაციის §32ა) მუხლი, რომელიც თითქმის უცვლელად აისახა ინზოლუენციის ახალ 1994 წლის დებულებაშიც⁴.

შპს-ის საკანონმდებლო ნოველის მიზანი იყო არა მხოლოდ პარტნიორის პასუხისმგებლობის გაზრდა საზოგადოების მიმართ, არამედ აგრეთვე საზო-

¹⁰ Insolvenzrechts-Handbuch/von Hans Arnold... Hrsg. von Peter Gottwald, München, 1990, გვ. 785.

¹¹ Insolvenzrechts-Handbuch, იქვე.

¹² უნდა აღინიშნოს, რომ პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხის მოწესრიგება გათვალისწინებული იყო მეწარმეთა შესახებ ქართული კანონპროექტის თავდაპირებელ გერმანულ ვარანტში (შეხლები 3.5 და 3.6). მაგრამ გერმანელი ექსპერტების წინადადებით, იგი, როგორც მიღებული და ჯერ კიდევ მოსაწესრიგებლად აღრე მიჩნეული, ამრღებულ იქნა პროექტიდან.

¹³ InsO, §135.

გადოების კრედიტორთა ინტერესების დაცვის გაუმჯობესება.

პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხის მიმართ შესაბამისად გამოიყენება შპს-ის გერმანული კანონის § 30 და § 31, რომელიც კრძალავენ შპს-ის ქონებიდან პარტნიორისათვის ზოგადად რაიმეს გადახდას. ეს აკრძალვა, თავისთავად, შეეხება აგრეთვე პარტნიორის კაპიტალშემცვლელ სესხისაც. მართალია, შპს-ის კანონში არ არის პირდაპირი მითითება ასეთი სესხის დაბრუნების აკრძალვაზე, მაგრამ, სამაგიეროდ, თვითონ ინხოლებანცის დებულება ხდის საცილოდ პარტნიორისათვის კაპიტალშემცვლელი სესხის დაბრუნებას¹. თუკი პარტნიორისათვის მაინც მოხდა რაიმეს გადახდა, საზოგადოებას ყოველთვის აქვს ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება², რომლის ხანდიშმულობის ვადა შეადგენს 5 წელს³. საკანონმდებლო ნოველით შპს-ის კანონში ახალი მუხლის (§ 32a) შემოღებამ გაყოტრების მმართველს მისცა ნორმის გამოყენების დამატებითი შესაძლებლობა. კერძოდ, მან ცალკეულ შემთხვევებში უნდა გადაწყვიტოს, თუ რომელი ნორმის გამოყენება არის მისაღები, რათა უფრო უკეთესად იქნეს გათვალისწინებული კრედიტორთა ინტერესები.

გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში სადაცოდ არის ქცეული სესხის სამართლებრივი სტატუსიც, კერძოდ, იგი არის „სესხი“ ვალდებულებით-სამართლებრივი გაგებით, თუ იგი არის „კაპიტალი“, რომლითაც სა-

ზოგადოებამ შეიძლება პასუხი ავოს კრედიტორების წინაშე (ანუ პასუხსა-გები კაპიტალი). მართალია, კანონმდებლობაში იგი მოიხსენიება როგორც „სესხი“ (Darlehen), მაგრამ ავტორთა უმრავლესობა არ მიიჩნევს მას ვალდებულებითი სამართლის კატეგორიად. შესაბამისად, გამორიცხავენ მის უკან დაბრუნებასაც, ვინაიდან უკან დაბრუნება განიხილებოდა არა როგორც სესხის დაფარვა, არამედ როგორც კაპიტალის თანხის უკან გადახდა (Rückzahlung), რასაც კრძალავს შპს-ის კანონი⁴. ვალდებულებითი სამართლი კი სესხს მიიჩნევს გარკვეულ გადაში უკან დაბრუნებად კატეგორიად და არ ასხვავებს ერთმანეთისაგან გამსეხულება პირებს, იქნება ეს გარეშე მესამე პირი საზოგადოების მიმართ თუ საზოგადოების პარტნიორი.

ზოგიერთი ავტორი აღნიშნული სესხის იურიდიული ბუნების ახსნისას სიტყვასიტყვით ამოდის კანონის ტექსტიდან, სადაც იგი „სესხად“ (Darlehen) მოიხსენიება. შესაბამისად, მას განიხილავენ ვალდებულებით-სამართლებრივ მოვლენად, ხოლო სესხის გამცემ პარტნიორს, მიუხედავად საზოგადოებასთან თავისი პარტნიორული ურთიერთობებისა და საზოგადოების კრიზისისა, - სესხის ჩვეულებრივ კრედიტორად, ოღონდ უფრო დაბალრანგიან და ნაკლებუფლებიან კრედიტორად სხვა კრედიტორებთან მმართებაში⁵. ჩემი მზრით, ასეთი მიღვმა არასწორია. ჩვეულებრივი სესხის კრედიტორის მოთხოვნა საგაკო-

¹ პდრ. IIÓO, §135.

² GmbHG, §31 I.

³ პდრ. Insolvenzrechts-Handbuch / von Hans Arnold...Hrsg. von Peter Gottwald, 1990, გვ. 786.

⁴ GmbHG, §30.

⁵ მნ. ამასთან დაკავშირებით Bruno Kruse, Kapitalersetzende Gesellschafterdarlehen in der Krise der GmbH:eine konkurs-und konkursstrafrechtliche Untersuchung, 1987, გვ. 6 ff.

ტრებო წარმოებაში წარმოადგენს საკავოტრებო მოთხოვნას და იგი სხვა მოთხოვნებთან ერთად თანაბრად განიხილება. ასევე თანაბრად უნდა იქნეს განხილული პარტნიორი-გამსესხებლის მოთხოვნაც და არ უნდა მოხდეს სხვა კრედიტორებთან შედარებით მის რანგში და უფლებებში დამდაბლება თუნდაც იმის გამო, რომ იგი ამავე საზოგადოების პარტნიორია. ამ დროს არსებითია, რომ პარტნიორის მიერ სესხის მიცემა არ დაემთხვეს საზოგადოების კრიზისის პერიოდს. ამასთან, აქ გასათვალისწინებელია სუბიექტური მომენტიც, კერძოდ, ის, თუ სესხის მიცემის დროს რამდენად შეეძლო პარტნიორს, ამოეცნო საზოგადოების კრიზისი და როგორ შეეძლო მას ემოქმედა.

შეიძლება ითქვას, რომ შპს-ის ეკონომიკური კრიზისი განაპირობებს პარტნიორის მიერ საზოგადოებისათვის მიცემული სესხის სამართლებრივ შეფასებას. კერძოდ, თუ სესხი გაცემულია ეკონომიკური კრიზისის დადგომამდე, მაშინ იგი არ შეიძლება დაეჭვემდებაროს რაიმეშებოჭვას და შეზღუდვის გარეშე შეიძლება დაუბრუნდეს გამსესხებელ პარტნიორს¹. პარტნიორი, მიუხედავად საზოგადოებასთან მისი პარტნიორული დამოკიდებულებისა, განიხილება ჩვეულებრივ კრედიტორად. განსხვავებული სიტუაცია გვაქვს მაშინ, როდესაც პარტნიორი უულადი სახსრებით აღჭურავს შპს-ის მისი ეკონომიკური კრიზისის დროს, აგრეთვე იმ პერიოდში, როდესაც შპს-ის ქონებაზე გახსნილია გაკოტრების წარმოება. ასეთ დროს პარტნიორის მიერ საზოგადოებისათვის

მიცემული ნებისმიერი ფულადი სახსრები იქცევა შპს-ის პასუხსაგებ კაპიტალად, რომელიც წარიმართება საზოგადოების კრედიტორების დასაკმაყოფილებლად, ხოლო პარტნიორს მოესპობა უფლება, მოითხოვოს მიცემული სახსრების უკან დაბრუნება. პარტნიორის მიერ საზოგადოებისათვის მიცემული ფულადი სახსრები კაპიტალური საზოგადოებების სამართლის კატეგორია (კაპიტალშემცვლელი სესხი) და მაქსიმალურად შორდება სამოქალაქო-სამართლებრივ სიერცეს (გალდებულებით-სამართლებრივი სესხი).

მაშასადამე, შპს-ის პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი - სესხის ჩართვა შპს-ის პასუხსაგებ კაპიტალში, სეულად გამორიცხავს პარტნიორს შპს-ის გაკოტრების წარმოებიდან როგორც გაკოტრების კრედიტორს. მას გაკოტრების წარმოებაში არ შეუძლია წარადგინოს თავისი მოთხოვნა კაპიტალშემცვლელი სესხის უკან დაბრუნებასთან დაკავშირებით და შესაბამისად, ასეთი მოთხოვნა არ განიხილება საგაკოტრებო მოთხოვნად. ხოლო თუკი პარტნიორის კაპიტალშემცვლელი სესხი მთლიანად ან ნაწილობრივ მაინც იქნა პარტნიორისთვის უკან დაბრუნებული გაკოტრების წარმოების გახსნამდე ერთი წლის განმავლობაში, გაკოტრების მმართველს შეუძლია, შეეცილოს ამ უკან დაბრუნებას და მიაღწიოს გაკოტრების მასაში სესხის თანხის უკან დაბრუნებას². პარტნიორს მხოლოდ მაშინ შეუძლია მიიღოს დაკმაყოფილება თავისი სესხის გამო, თუკი გაკოტრების წარმოების დამთავრების შემდეგ, დარჩება რაიმე გასა-

¹ Insolvenzrechts-Handbuch / von Hans Arnold... Hrsg. von Peter Gottwald, 1990, §82, Rdn. 14, gg. 786.

² GmbHG, §32a, წინადად. 2.

ნაწილებელი ქონებიდან, რაც, როგორც უკვე აღვნიშნო, ნაკლებად მოსალოდნელია.

4.

როდესაც ადგილი აქვს შპს-ის გაყოტრებას, ამ დროს გადამწყვეტია იმის ცოდნა, თუ რა ზეგავლენას ახდენს მისი გაყოტრება თავისი წევრის – პარტნიორის სამართლებრივ მდგომარეობაზე. შესაბამისად, საინტერესოა იმის გარევევა, თუ რა სამრთლებრივი შედეგები დგება შპს-თვის, როდესაც გაყოტრების წარმოება ისხნება მისი პარტნიორის ქონებაზე და რა გავლენას ახდენს იგი თავად შპს-ზე.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ შპს-ის პარტნიორის გაყოტრებით არ დგება არაეითარი სამართლებრივი შედეგი საზოგადოების მიმართ. იგი არ ახდენს აგრეთვე ზეგავლენას შპს-ის სამრთლებრივ და ფაქტობრივ მდგომარეობაზე. შპს-ის პარტნიორის გაყოტრება არ იწვევს, მაგალითად, საზოგადოების გაუქმებას.

თავისი წევრის გაყოტრებით საზოგადოება უქმდება მხოლოდ მაშინ, თუ საქმე ეხება, მაგალითად, გერმანულ პიროვნულ საზოგადოებებს - ღია საკარო საზოგადოებას (OHC) და კომანდიტურ საზოგადოებას (KG). გერმანული საკარო კოდექსის (HGB) მიხედვით, ღია საკარო საზოგადოების პარტნიორის ან კომანდიტური საზოგადოების კომანდიტის გაყოტრება წარმოადგენს საზოგადოების გაუქმება.

ბის ერთ-ერთ კანონისმიერ საფუძველს¹. თუმცა ასეთ შემთხვევაში პიროვნული საზოგადოების არსებობის გაგრძელება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს ე.წ. საზოგადოების გაგრძელების და-თქმით (Fortsetzungsklausel)²². ამ ნორმის თანახმად, გაყოტრების შემთხვევაში, პარტნიორი (კომანდიტი) გადის საზოგადოებადან, ხოლო საზოგადოება გაგრძელდება სხვა დარჩენილ წევრებს შორის².

ქართულმა სამეწარმეო სამართლმა, გერმანული ანალოგიური სამართალწესრიგისაგან განსხვავებით, გამორიცხა პიროვნული საზოგადოებების (სოლიდარული პასუხისმგებლობისა და კომანდიტური საზოგადოებების) გაუქმება მისი წევრის (პარტნიორის, კომანდიტის) გაყოტრების გამო. მეწარმეთა კანონში სპს-ის თავში არ არის მითითებული საზოგადოების გაუქმების ისეთი საფუძველი, როგორიცაა პარტნიორის გაყოტრება⁴. სპს-ის პარტნიორის გაყოტრებას მოჰყვება, ჩვეულებრივ, მისი გასვლა საზოგადოებიდან ამ ფაქტის ძალაში შესვლის მომენტიდან⁵. იგივე წესები მოქმედებს კომანდიტური საზოგადოების კომანდიტის მიმართაც⁶.

პიროვნული საზოგადოებებისგან განსხვავებით, კაპიტალური საზოგადოებების სამართლებრივი არსებობა, ანუ ექსისტენცი (existenz), უფრო მცარია და მეტად არის დაცული იმ ცვლილებებისაგან, რაც შეიძლება განვითარდეს პარტნიორის სამართლებრივი

¹ HGB 131.5, § 161 II.

² HGB § 138.

³ K. Schmidt, Gesellschaftsrecht, 2., völlig neu bearb, und erw. Aufl. – Köln; Berlin; Bonn; München. 1991.

³³ 1251.

⁴ „მეწარმეთა შესახებ“ კანონი, მუხ. 28.

⁵ იქვე, მუხ. 31.1.

⁶ იქვე, მუხ. 34.2.

ან ეკონომიკური სტატუსის მიმართ. შესაბამისად, ასეთი ცვლილებები არ აისახება კაპიტალური საზოგადოების ექსისტენციების მიერ გამოიყორის საზოგადოების გაუქმება. ერთადერთი მიზეზი შპს-ის გაკოტრებისა, შეიძლება იყოს თვითონ შპს, კერძოდ, მისი მძიმე ეკონომიკური მდგრამარეობა. შპს-ის გერმანული კანონი პირდაპირ მიუთითებს, რომ საზოგადოების ქონებაზე გაკოტრების წარმოების გახსნა წარმოადგენს მისი გაუქმების ერთ-ერთ საფუძვლს¹.

ქართული სამეწარმეო კანონი, რომელშიც ჩართულია აგრეთვე შპს-ის სამართალი, გერმანული სამართალწესრიგისაგან განსხვავებით, არ იძლევა შპს-ის გაუქმების საფუძვლებს. ხოლო ის, რომ გაკოტრების წარმოების გახსნა წარმოადგენს შპს-ის გაუქმების ერთ-ერთ საფუძველს, გამომდინარეობს (თუმცა არაპირდაპირ) უშუალოდ გაკოტრების კანონიდან². გაკოტრების ქართული კანონით, მარეგისტრირებულ უწყებებს მოეთხოვებათ, რომ გაკოტრების წარმოების გახსნა შეიტანონ შესაბამის რეგისტრში³. ეს წესი ეხებათ სარეგისტრაციო სასამართლოებსაც, რომლებმაც შპს-ის გაკოტრების შესახებ აღნიშვნა უნდა გააკეთონ სამეწარმეო რეგისტრში. ამ აღნიშვნით, მარეგისტრირებული სასამართლო “მონიშნავს” გაკოტრებულ შპს-ს და გაკოტრების წარმოების დამთავრებისთანავე მოახდენს მისი ლი-

კვიდაციის რეგისტრაციას, ანუ ამოშლის მას რეგისტრიდან⁴. მართალია, კანონი არ ხმარობს სიტყვებს “რეგისტრიდან ამოშლას”, მაგრამ ამ სამართლებრივ შედეგს გამოხატავს სხვა სიტყვებით – “საზოგადოების ლიკვიდაციის რეგისტრაცია”.

შპს-ის რეგისტრიდან ამოშლისათვის არსებითა, რომ გაკოტრების საქმის წარმოება მის ქონებაზე უკვე დასრულებული იყოს და მასის განაწილების შემდეგ აღარ იყოს დარჩენილი არავითარი ქონება. სამწუხაროდ, მეწარმეთა კანონის 5.7 მუხლს აკლია სრულყოფა და იურიდიული გამართულობა. ამან კი შეიძლება ბევრი გაუგებრობა შექმნას პრაქტიკაში. კერძოდ, ამ მუხლიდან ისე ჩანს, თითქოს გაკოტრების წარმოების გახსნა არის ლიკვიდაციის რეგისტრაციის, ანუ რეგისტრიდან ამოშლის საფუძველი. ასეთი განმარტება უკვე მიეცა მას ლიტერატურაში⁵. გაკოტრების წარმოების გახსნა არ შეიძლება გახდეს საზოგადოების რეგისტრიდან ამოშლის საფუძველი, არამედ იგი არის მხოლოდ მისი გაუქმების საფუძველი. გაუქმებას კი აუცილებლად უნდა მოჰყვეს ლიკვიდაცია. ხოლო თუ ლიკვიდაციის დასრულების შემდეგ საზოგადოებას აღარ დარჩება რაიმე ქონება, მაშინ მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა ამოიშალოს იგი რეგისტრიდან. ასეთივე მდგრამარეობაა გაკოტრების შემთხვევაშიც. საზოგადოება შეიძლება ამოიშალოს რეგისტრიდან არა უბრა-

¹ GmbHG § 60, აბზაცი 1, Nr.4.

² როინ მდგრამარელი, სამეწარმეო საზოგადოება: გაუქმება, ლიკვიდაცია, ამოშლა (შედარებითი ანალიზი გერმანულ სამართალთან), უწინალი „საქართველოს ნოტარიატი“, 2002წ., N1(5).

³ “გაკოტრების საქმეთა წარმოების შესახებ” კანონი, მუხ. 34.2.

⁴ „მეწარმეთა შესახებ“ კანონი, მუხ. 5.7.

⁵ შდრ. ლ. ჭავჭავაძე, თ. ნინოძე, მეწარმეთა შესახებ კანონის კომიტეტის მუნიციპალიტეტი, მე-2 გამოც., გვ. 87. იგივე სახის განმარტება მიეცა ამ მუხლს ამავე კომიტეტის მუ-3 გამოცემაში, გვ. 87.

ლოდ “გაკოტრების შემთხვევაში” (როგორც ეს მითითებულია 5.7 მუხლში), არამედ “გაკოტრების წარმოების დასრულების შემთხვევაში” (Abschluss des Konkursverfahrens)¹.

თავის მხრივ, “გაკოტრების წარმოების დასრულება” შეიძლება გამოვიდეს სამეწარმეო საზოგადოების რეესტრიდან ამოშლის წინა პირობად, მაგრამ არა სავალდებულო პირობად. გაკოტრების დასრულების შემდეგ თეორიულად არსებობს სულ მცირე შანსი იმისა, რომ სამეწარმეო საზოგადოებას შეიძლება დარჩეს რაიმე ქონება და საქმე მის ამოშლამდე არ მივიღეს.

პარტნიორის გაკოტრება არც მაშინ ახდენს ზეგავლენას შპს-ის ექსსტენციები, თუ ამ პირის ქონებაზე მანამდე იყო გაკოტრების წარმოება გახსნილი, ვიდრე შპს სამართლებრივად წარმოიშობოდა, ანუ ჩაიწერებოდა სამეწარმეო რეესტრში, ხოლო მოცემული პირი კი შეიძენდა პარტნიორის სტატუსს.

თეორიულად არ არის გამორიცხული, რომ შპს-ის გაკოტრება და მისი პარტნიორის გაკოტრება ერთდღოულად მიმდინარეობდეს. შპს-ის პარტნიორი დამოუკიდებლად ისეთივე გაკოტრებაუნარიანია, როგორც თვითონ შპს. შესაბამისად, პარტნიორის პირადი კრედიტორები დაგმაყოფილდებიან მხოლოდ მისი პირადი ქონებიდან. ამიტომ შპს-ის გაკოტრებისას საქმის წარმოება ხორციელდება შპს-ის ქონებაზე, ხოლო პარტნიორის გაკოტრებისას – პარტნიორის პირად ქონებაზე. შპს-ის გაკოტრებისაგან განსასხვავებლად, მისი პარტნიორის გაკოტრებას გერმანულ ლიტერატურასა და მართლმსაჯულებაში განსაკუთრე-

ბულ (სპეციალურ ან კერძო) გაკოტრებას უწოდებენ (Sonderkonkurs). რადგანაც “სპეციალური გაკოტრება” მიმდინარეობს მხოლოდ პარტნიორის ქონებაზე, ამიტომ დაუშვებელია, რომ შპს-ის გაკოტრებისას პარტნიორის პირადი ქონება მოშიდული იქნეს საზოგადოების გაკოტრების მასაში და რეალიზებული იქნეს შპს-ის გაკოტრების კრედიტორების სასარგებლოდ. შპს და მისი პარტნიორი სამართლის დამოუკიდებელი სუბიექტები არიან, ამასთან, მათ გააჩნიათ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ქონება. შესაბამისად, დაუშვებელია, რომ შპს-ის ქონება და მისი პარტნიორის ქონება, რომელიმე მათგანის გაკოტრების შემთხვევაში, ლიკვიდირებული იქნეს გაკოტრების ერთ წარმოებაში. ორი სხვადასხვა კერძო ქონება არ ქმნის ერთიან პასუხსაგებ გაკოტრების მასას. როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, შპს-ის ქონებაზე გაკოტრების წარმოების შემთხვევაში საზოგადოების პასუხსაგებ გაკოტრების მასაში ჩაირთვება არა მისი პარტნიორის კერძო ქონება, არამედ მხოლოდ შესატანები, რომლებიც სრულად შეტანის შემდეგ მიკუთვნებოდა საზოგადოების ქონებას და იქცეოდა მის საკუთრებად.

მსგავს სამრთლებრივ მოწესრიგებას აქვს ადგილი იმ შემთხვევაშიც, თუ შპს-ს ჰყავს ერთადერთი ან გაბატონებული პარტნიორი. ასეთი შპს-ის არსებობას არაფერი ემუქრება მისი პარტნიორის გაკოტრების შემთხვევაშიც, ისევე, როგორც პარტნიორისათვის არავითარი სამართლებრივი შედეგები არ მოჰყვება შპს-ის გაკოტრებისას.

¹ ასე იყო მეწარმეთა შესახებ კანონპროექტის გერმანულ ვარიანტში. სამწუხაროდ, თარგმნის დროს დაშვებულმა შეცდომაშ სულ სხვაგვარი შინაარსობრივი დატვირთვა მისცა აღნიშნულ მუხლს.

კულტურული ძეგლები

„ ღიათა და ერთს წინაშე ვიყცავ კუთხლისახლის იურიდიული
აღმასრულებელი საქართველოს საფოსტო და ტეЛЕკომუნიკაციების
წევრის მოვლენებისა და მისი აღსანებელი მინისტრის დავით გრიგორი
გლეხვაძე საქართველოს კონსტიტუციური კომისიის, არავის და არავის
სხდო, გარდა საქართველოს კონსტიტუციური კომისიის“

3

2004